

УДК 338.485:332.145

Н.І. Дрокіна, доц. кафедри менеджменту
(Донецький інститут туристичного бізнесу)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проаналізовано основні наукові підходи вітчизняних і закордонних вчених до визначення поняття «туристична інфраструктура» та розроблено авторське трактування терміну. Визначено базові складові туристичної інфраструктури в Україні. Виділено основні проблеми та перспективні напрями розвитку туристичної інфраструктури Донецького регіону.

Ключові слова: туристична інфраструктура, складові інфраструктури, послуги інфраструктури, сільський туризм, промисловий туризм.

В статье проанализированы основные научные подходы отечественных и зарубежных ученых к определению понятия «туристическая инфраструктура» и разработана авторская трактовка термина. Определены базовые составляющие туристической инфраструктуры в Украине. Выделены основные проблемы и перспективные направления развития туристической инфраструктуры Донецкого региона.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, составные инфраструктуры, услуги инфраструктуры, сельский туризм, промышленный туризм.

In the article the basic scientific opinions of national and foreign scientists about the determination of concept «tourist infrastructure» are analyzed and the author's interpretation of the term is developed. The constituents of tourist infrastructure in Ukraine are defined. Basic problems and perspective directions of development of tourist infrastructure in the Donetsk region are selected.

Keywords: tourist infrastructure, components of infrastructure, services of infrastructure, rural tourism, industrial tourism.

Актуальність проблеми. Світові глобалізаційні процеси та євроінтеграційні прагнення України до міжнародного простору роблять туристичну галузь важливим соціально-економічним і культурно-політичним аспектом державної політики й сегментом міжнародного ринку. Саме тому питання розвитку туризму в Донецькому регіоні стоять в ряді першочергових завдань економіки, адже значення туризму в регіоні постійно зростає. Про це свідчать дані Головного управління статистики області. Кількість туристів у Донецькому регіоні в 2011 р. склали 152,5 тис. осіб, що на 9,8% більше, ніж у 2010 р. Проте в 2011 р. спостерігається зменшення кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів на 2,5% [1]. Все це говорить про необхідність вирішення проблеми формування й розвитку туристичної інфраструктури.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку туристичної інфраструктури приділяють увагу наступні вчені: В.Ф. Буйленко, А.Б. Гайдук, Г.І. Єлистратова, В.К. Кіптенко, Ю.О. Коваленко, Д.А. Корнева, И.В. Кулькова, О.О. Любіцева, А.П. Румянцев, К.О. Соколова, І.М. Школа [2-11]. Але подальшого вивчення потребують теоретичні питання організації туристичної інфраструктури, необхідно конкретизувати її перспективні напрями, що дасть можливість ефективного управління розвитком цієї сфери в Донецькому регіоні.

Метою дослідження є розкриття змісту туристичної інфраструктури й визначення перспектив її розвитку в Донецькому регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою розвитку курортно-рекреаційного й туристичного комплексу України є формування конкурентоспроможного на світовому й національному рівнях туристичного продукту, туристичних і курортних послуг на основі ефективного використання рекреаційного потенціалу, забезпечення соціально-

економічних інтересів й екологічної стабільності регіону. Постійне зростання доходів населення спричиняє підвищення попиту на якісні послуги, разом з тим ріст цін у туризмі в більшості випадків випереджає підвищення рівня обслуговування. З іншої сторони, активно розвивається ринок туристичних послуг на закордонних курортах, насамперед чорноморських і середземноморських, який характеризується відносно низьким рівнем цін і високою якістю обслуговування.

Таким чином, виникає необхідність кардинального перегляду філософії підходів до формування регіональної політики у сфері курортів і туризму. Саме тому розроблена Державна програма розвитку туризму передбачає розвиток туристичного потенціалу України та створення сучасного високоефективного й конкурентоздатного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для задоволення потреб українських та іноземних громадян у туристичних послугах [12].

Основною передумовою формування ефективної програми розвитку туризму є методологічні й правові аспекти організації та функціонування туристичної інфраструктури. У Законі України «Про туризм» немає визначення туристичної інфраструктури, тому виникає необхідність аналізу й уточнення понятійного апарату. Так, аналіз наукових літературних джерел [3-5, 11, 13] показав відсутність єдиного підходу до визначення поняття «туристична інфраструктура» (табл.1).

Визначення Г.І. Єлистратової є недостатньо повним, оскільки включає лише об'єкти, які побудовані за рахунок державного інвестування. У визначенні К.О. Соколової не обґрунтовано використання визначення якості доступу туристів до споруд і мереж. У трактуванні поняття «туристична інфраструктура» у Проекті Закону України «Про туристичні ресурси» до інфраструктури відносяться лише об'єкти, які мають допоміжний

Таблиця 1

Трактування поняття «туристична інфраструктура»

Автор поняття	Сутність поняття
Єлистратова Г.І.	Туристична інфраструктура – це сукупність штучно створених рекреаційних закладів (санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани та ін.) та супутніх об'єктів, побудованих для загального користування за рахунок державного інвестування (автомобільні та залізничні дороги (шляхи), пункти пропуску, аеропорти, лікарні, школи тощо) [4, с.33].
Гайдук А.Б.	Під туристичною ринковою інфраструктурою (ТРИС) ми розуміємо сукупність елементів, які забезпечують функціонування та взаємодію суб'єктів туристичної сфери і регулюють рух матеріальних, фінансових, інформаційних потоків між ними і зовнішнім середовищем [3, с.174].
Соколова К.О.	Інфраструктура туризму – це комплекс споруд та мереж, що забезпечують нормальний доступ туристів до туристських ресурсів та їх належне використання в цілях туризму [11, с.209].
Кіпченко В.К.	Туристична інфраструктура – сукупність об'єктів, які забезпечують відпочинок і розваги туристів [5, с.39].
Проект Закону України «Про туристичні ресурси»	Туристична інфраструктура – сукупність об'єктів, що мають допоміжний характер і забезпечують належне функціонування туризму [13].

характер, що виключає основних суб'єктів туристичної діяльності. Найбільш повне, на нашу думку, є визначення А.Б. Гайдук, але в цьому формулюванні потребують уточнення елементи, які забезпечують функціонування туризму. Отже, систематизація понять дозволила визначити «туристичну інфраструктуру» як сукупність штучно створених рекреаційних закладів (санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани та ін.) і супутніх об'єктів, побудованих для загального користування (автомобільні та залізничні дороги (шляхи), пункти пропуску, аеропорти, лікарні, школи тощо), які забезпечують функціонування й взаємодію суб'єктів туристичної сфери та регулюють рух матеріальних, фінансових, інформаційних потоків між ними й зовнішнім середовищем.

Послуги інфраструктури зв'язують різні сектори туристичної галузі, включаючи кінцевого споживача [9].

Інфраструктуру туризму можна представити як частину інфраструктурного комплексу регіону у вигляді комплексу споруд і мереж виробничого, соціального та рекреаційного призначення, що забезпечують ефективне функціонування туризму (рисунок).

Складові туристичної інфраструктури

Основною метою створення туристичної інфраструктури є формування на території регіону високоефективного туристичного комплексу відповідно до міжнародних вимог, який би давав змогу задовольнити потреби в туристичних послугах як українців, так і представників з інших країн світу та забезпечував надходження до державного й місцевих бюджетів притоків іноземного капіталу, приріст робочих місць в регіоні, а також збереження й раціональне використання природно-ресурсного й природно-культурного потенціалу регіону [12, 14].

Донецький регіон має у своєму розпорядженні для розвитку туризму всі умови у всій їхній різноманітності, включаючи природні й історико-культурні пам'ятки. Історико-культурний і природно-ресурсний потенціал регіону є вагомим передумовою розвитку туристичної інфраструктури.

Слід відзначити, що Донецький регіон, володіючи туристичним потенціалом, у даний час має порівняно нерозвинену туристичну інфраструктуру, що не дозволяє істотно збільшити розвиток іноземного туризму й залучати туристів з інших регіонів України й світу. Матеріальна база туризму потребує реконструкції, необхідне істотне розширення мережі туристичних об'єктів і послуг. Отже, питання створення туристичної інфраструктури повинні бути пов'язані з потребами розвитку самого регіону.

Таким чином, можна виділити першочергові проблеми й перспективні напрями розвитку інфраструктури Донецького регіону:

1. *Забезпеченість регіону засобами розміщення*, а саме готелями, мотелями, будинками відпочинку, пансіонатами, санаторіями, закладами харчування та ін. Хоч лише у м. Донецьку до «Євро-2012» побудовано 19 готелів і реконструйовано 5 діючих [15]. Але більшість готелів, мотелів, кемпінгів, санаторіїв, баз відпочинку й туристичних баз будувалися за проектами, що сьогодні не відповідають міжнародним стандартам. Мережа їх активно формувалась у період масового туризму з інтенсивною експлуатацією та несвоєчасними капітальним і поточним ремонтами, що призвело до значного зносу цих будівель й оснащення. У сучасних умовах багатoproфільність засобів розміщення потребує їхньої класифікації й стандартизації та збільшення їхньої кількості на кримському ринку туристичних послуг.

2. *Розвиток альтернативних видів туризму:*

- сільського. Важливим напрямом розвитку туристичної інфраструктури Донецького регіону є сільський туризм (в області налічується 1121 сільський населений пункт), який сприяє скороченню безробіття в селах, розвитку малого підприємництва, створенню сучасної інфраструктури доріг, забезпеченню транспортного сполучення між населеними пунктами, створенню місць для проведення дозвілля й харчування туристів. Він передбачає розвиток туристичних маршрутів на сільських територіях, ознайомлення туристів із сільським побутом, народними традиціями, культурою. Слід відзначити, що для виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.10 № 121-р «Про схвалення концепції Державної цільової програми стійкого розвитку сільських територій на період до 2020 року» розробляється проект цієї програми. Один з її пріоритетів – розвиток сільського аграрного туризму;

- промислового. Для індустріальних об'єктів впровадження туристичних маршрутів й екскурсій є оригінальним способом представити свою продукцію, поліпшити імідж компанії й галузі в цілому, а також забезпечити стійкий економіко-фінансовий стан. Об'єктами промислового туризму в Донецькому регіоні є Артемівський завод ігристих вин, соляна шахта в Соледарі, пивзавод “Сармат”, кондитерська фабрика “АВК”, Донецький металургійний завод та ін. Промисловий туризм дає змогу для розвитку окремих підприємств, міст та областей, особливо зі значною промисловою базою, такою як Донецька область, дозволяє посилити економічну структуру, залучити інвестиції, збільшити обсяг продажів й отримати додатковий дохід від екскурсій.

3. *Екологізація туризму*. Незадовільне становище повітря (обсяг викидів забруднюючих речовин і діоксиду вуглецю в атмосферне повітря Донецької області у 2011 р.

склав 1729,3 тис. т, що на 8,7% більше, ніж у 2010 р.), водних об'єктів (кількість забруднених вод області у 2011 р. зросла на 4 млн куб. м у порівнянні з 2010 р.) [1] та пляжів Азовського моря потребує державної підтримки щодо проведення заходів з улаштування й використання пляжних зон, збільшення пляжних смуг, будівництва насипних споруджень, підвищення якості послуг та екологічної безпеки.

4. *Вирішення проблем транзитних перевезень, організація залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського, річкового транспорту.* Кількість перевезених пасажирів у 2011 р. збільшилася на 0,3% в порівнянні з 2010 р., але лише за рахунок тролейбусного виду транспорту; кількість перевезень автомобільним транспортом знизилася на 2,7% [1]. Для якісного здійснення перевізного процесу туристів недостатньо тільки наявності автодоріг, необхідні постійний розвиток дорожньої інфраструктури за допомогою поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг, підвищення рівня безпеки дорожнього руху, розвитку мережі сільських автомобільних доріг і поліпшення інформаційного забезпечення учасників дорожнього руху [16].

Формування в Донецькому регіоні конкурентоспроможної туристичної інфраструктури потребує значних обсягів інвестицій та особливих умов їхнього освоєння. Подолання наявних негативних тенденцій, створення системних і комплексних передумов для залучення інвестицій у сферу туризму повинні стати пріоритетами забезпечення сталого розвитку країни в цілому та окремих його регіонів.

Висновки. Таким чином, стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їхніх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги й історико-культурної спадщини. Це стосується насамперед таких перспективних туристсько-рекреаційних зон, як Донецький регіон.

Але дослідження дозволяють зробити висновки, що інфраструктура туристичного ринку регіону сьогодні не задовольняє в повному обсязі попит на туристичні послуги ні за кількістю, ні за якістю, матеріально-технічна база частини пансіонатів є фізично й морально застарілою та не відповідає міжнародним стандартам. Водночас постійно зростаючі туристичні потоки зумовлюють необхідність приділення великої уваги з боку державних органів влади до питань розвитку туристичної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. **Інформація** Головного управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donetskstat.gov.ua/>
2. **Буйленко В.Ф.** Туризм / В.Ф. Буйленко. – М.: Феникс, Неоглори, 2008. – 416 с.
3. **Гайдук А.Б.** Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг / А.Б. Гайдук // Регіональна економіка. – 1999. – № 2. – С. 172-177.
4. **Єлистратова Г.І.** Перспективи розвитку туристичної інфраструктури Кримського регіону / Г.І. Єлистратова // Економічний простір. – 2011. – №56/1. – С.32-38.
5. **Кіптенко В.К.** Менеджмент туризму: підручн. / В.К. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
6. **Корнева Д.А.** Особливості розвитку туристичної інфраструктури в Україні / Д.А. Корнева // Вісник ДІТБ. – 2011. – №15. – С. 174-180.
7. **Кулькова И.В.** Инфраструктурные составляющие международного туризма в России / И.В. Кулькова, А.А. Кизим // Материалы Международной научно-практической конференции «Экономико-правовые аспекты стратегии модернизации России: потенциал и перспективы реализации социальных и технологических инноваций» (Сочи, 2011), ч. 2. – Краснодар, Изд-во ЮИМ, 2011. – С.125-132.
8. **Любіцева О.О.** Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.

9. **Менеджмент** туристичної індустрії: навч. посіб. / За ред. проф. І.М. Школи. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

10. **Румянцев А.П.** Світовий ринок послуг: навч. посіб. / А.П. Румянцев, Ю.О. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.

11. **Соколова К.О.** Управління туристичним потенціалом підприємств / К.О. Соколова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 208-210.

12. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 «Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-%D0%BF>

13. **Міністерство** транспорту та зв'язку України. Проект Закону України «Про туристичні ресурси» від 16 грудня 2011 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mtu.gov.ua/uk/proekt_akt_zakon_turizm/print/25376.html

14. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 27.09.2010 р. № 2068-р «Концепція державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2068-2010-%D1%80>

15. **Євро** – 2012, післясмак // Народний депутат. – 2012. – №4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nardepjournal.com/article/2012/4/EVRO-2012-PISLYaSMAK>

16. **Постанова** Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 р. № 710 „Державна програма розвитку автомобільних доріг загального користування на 2007-2011 роки” // Сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/710-2005-%D0%BF>

© Н.І. Дрокіна

Надійшла до редакції 29.11.2012